

Карасьова Лариса Анатоліївна

доцент кафедри романо-германських мов
Національна академія Служби безпеки України, м.Київ, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проведено аналіз літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо змісту поняття «інформаційно-аналітична компетентність»; визначено педагогічні умови ефективності процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі іншомовної підготовки у вищому військовому навчальному закладі. У сучасних умовах формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки в процесі іншомовної підготовки є можливим за умови використання зазначених педагогічних умов, що сприяє інтенсифікації навчального процесу, становленню різнобічної особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: педагогічні умови, інформаційно-аналітична компетентність, особистісно-орієнтовані технології, сенсорна репрезентативна система, іншомовна підготовка.

Вступ. Володіння іноземною мовою є невід’ємною складовою кваліфікації майбутнього фахівця в сфері державної безпеки. Державна безпека наразі залежить від здатності фахівця співпрацювати з правоохоронними органами іноземних держав. Протидія таким сучасним викликам національній безпеці, як розповсюдження зброї масового знищення, тероризм, торгівля людьми тощо, вимагає вільного володіння іноземними мовами, адже воно забезпечує ефективну роботу з важливою інформацією, одержаною з іншомовних джерел. Це змушує освітні установи формувати у майбутніх фахівців сектору безпеки уміння вчитися, добувати і аналізувати необхідну інформацію, перетворювати її в знання та використовувати у своїй практичній діяльності. Для цього необхідно формувати у майбутніх фахівців інформаційно-аналітичну компетентність. Важливе місце у ефективному формуванні зазначеної компетентності належить педагогічним умовам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців та визначенням педагогічних умов формування зазначеної компетентності займалися, зокрема, О.Гайдамак [1], Л.Лобач [2], О.Назничко [3], В.Омельченко [4], Л.Петренко [5], В.Ягупов [6]. Однак, визначення та обґрунтування педагогічних умов формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі іншомовної підготовки у вищому військовому навчальному закладі (далі - ВВНЗ) не знайшло належного висвітлення.

Метою статті – розглянути педагогічні умови удосконалення процесу формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформаційно-аналітична компетентність» як науково-педагогічна категорія почала вивчатись у другій половині ХХ та на початку ХХІ століття і набула особливої актуальності у зв’язку з формуванням сучасного інформаційного суспільства, виникненням специфічних середовищ, пов’язаних із використанням комп’ютерної техніки.

Результати наукового пошуку показали, що О.Гайдамак розуміє інформаційно-аналітичну компетентність як «готовність до розв’язання професійно-педагогічних завдань за допомогою інформаційно-комунікативних технологій на основі семантичної обробки інформації в умовах швидких змін інформаційного середовища» [1].

В.Омельченко визначає інформаційно-аналітичну компетентність офіцера-інженера, як «готовність і здатність використовувати свій потенціал для ефективного

здійснення професійної інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на розв’язання військово-інженерних завдань танко-технічного забезпечення підрозділів і військових частин на основі мотивованого і обґрунтованого використання засобів ІКТ» [4].

За словами Л.Петренко - «інформаційно-аналітична компетентність керівника професійно-технічного навчального закладу - це системна багаточасна поліфункціональна якість, яка характеризується набором інформаційних і аналітико-синтетичних знань, умінь, навичок, спроможностей способів мислення і ставлень, що дозволяє виявляти і вирішувати проблеми, характерні для управлінської діяльності в системі професійно-технічної світи» [5, с. 53].

Ми погоджуємося з Н.Лобач, що інформаційно-аналітична компетентність майбутнього фахівця – це посередня складова їх професійної компетентності, яка відображає готовність і здатність майбутніх фахівців сектору безпеки застосовувати інформаційно-аналітичні знання, вміння, навички у сукупності з їх особистісними якостями під час роботи з інформацією різних видів і форм представлення, а також здатність проводити пошук, оцінювання, збереження, аналіз, оформлення й передачу важливої інформації з метою отримання якісно нового знання для прийняття відповідальних рішень у професійній діяльності [2, с. 124-128].

Педагогічні умови складають основу вдосконалення навчального процесу з підготовки висококваліфікованих фахівців. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури та наші власні спостереження дозволяють довести, що для успішного формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки доцільно використовувати особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний і системний підходи щодо організації професійної освіти. Застосування цих підходів має суттєвий вплив на визначення змісту навчального процесу, вибір форм, методів, засобів навчання і на кінцевий результат. Поряд з методологічними підходами, в основу проектування моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності покладено принципи системності і послідовності, проблемності, зворотного зв’язку, активності, самостійності.

За розумінням Є.Карпенко, до педагогічних умов можна віднести психолого-педагогічні, методичні, організаційні та інформаційні умови, що створюються в педагогічному процесі свідомо і повинні забезпечувати найбільш ефективний перебіг цього процесу [7, с.11].

Успішність реалізації моделі формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі навчання іноземної мови підвищується в разі створення певних педагогічних умов:

1. Забезпечення позитивної мотивації майбутніх фа-

хівців до отримання додаткової інформації (використовуючи сучасні педагогічні технології, можна сприяти формуванню пізнавальних і професійних мотивів та інтересів). Іноземна мова, як навчальна дисципліна, що вивчається у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), може служити інструментом для отримання здобувачами освіти нової інформації під час підготовки завдань з інших предметів. Підготовка майбутнього фахівця сектору безпеки не зводиться лише до отримання сукупності знань. Вона також включає в себе пізнавальні інтереси, ставлення до навчання, бажання навчатись мові, самовпевненість, незалежність. До основних видів мотивації, які виділяються дослідниками, належать зовнішня і внутрішня мотивації. Зовнішня мотивація обумовлена усвідомленням важливості вивчення іноземної мови для самореалізації, самоствердження (в колективі, на роботі). Особистий досвід свідчить про те, що для успішного вивчення іноземної мови майбутній фахівець повинен мати сильну внутрішню мотивацію. Специфіка навчальної діяльності у ВВНЗ полягає в тому, що вона здійснюється за умов армійської служби. Особистий час здобувачів освіти у ВВНЗ чітко регламентований та значно обмежений розпорядком дня. В період навчання майбутні фахівці сектору безпеки повинні також виконувати й військові обов'язки. Значний час на їх виконання може знижувати мотивацію до навчальної діяльності, що у свою чергу перешкоджає досягненню високих результатів, активності та самостійності. Викладачу важливо підтримувати позитивне ставлення майбутніх фахівців сектору безпеки до самого процесу навчання, створити мови для активізації пізнавальної діяльності. Саме тому слід використовувати особистісно-орієнтований підхід у викладанні іноземної мови.

2. Запровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, використання активних форм, новітніх засобів, методів навчання до формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки (як найбільш значущий можна виділити метод проєктів). Виконання проєкту за певною темою передбачає самостійну дослідницьку діяльність майбутнього фахівця, самостійний пошук ним додаткової інформації в друкованих джерелах та Інтернеті з певної проблеми чи теми, аналіз і узагальнення змісту матеріалу. Бажано, щоб тема проєкту була не тільки цікавою, але й такою, що пов'язана з професійною діяльністю майбутніх фахівців сектору безпеки. Орієнтовані відповідним чином матеріали, а також тексти країнознавчого спрямування сприяють розвитку професійних якостей майбутніх фахівців, спонукають їх до вивчення іноземної мови, вдосконалення мовленнєвих умінь та навичок – читання, аналізу та самостійного узагальнення інформації. Робота над проєктом керується та контролюється викладачем, який стимулює інтерес майбутніх фахівців до проблеми. Підготовка проєкту ґрунтується на партнерстві, що передбачає можливість поділитись з товаришем інформацією, яку було зібрано під час роботи над проєктом, порадитись з питань, які виникли при виконанні самостійного завдання.

3. Упровадження технології критичного мислення (кластери, інсерт, товсті і тонкі запитання тощо). Важливим у даній технології є вироблення у майбутніх фахівців сектору безпеки уміння критично мислити, визначати проблему, перевірити отриману інформацію, вміло аргументувати власну точку зору, враховувати альтернативні точки зору, зробити висновки.

4. Урахування індивідуально-психологічних особливостей майбутніх фахівців у процесі іншомовної підготовки: знання типів сенсорної репрезентативної системи здобувачів вищої освіти допомагають викладачу обрати стратегію навчання. Сенсорна репрезентативна система відображає особливості сприйняття, переробки та розуміння іншомовної інформації [8].

5. Організація самостійної роботи у ВВНЗ є невід'ємною складовою навчального процесу і ефективним засобом оволодіння навчальним матеріалом.

При її організації у ВВНЗ робочою навчальною програмою чітко визначені зміст і мета самостійної роботи, форми контролю та критерії оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців сектору безпеки, організаційно-методичне забезпечення.

Можна говорити про два види самостійної роботи під безпосереднім керівництвом викладача: аудиторна самостійна робота, що здійснюється під час практичних занять з іноземної мови, і самостійна робота у спеціально відведений для неї час після занять. Систематичний контроль виконання самостійної роботи майбутніми фахівцями є важливим джерелом інформації для викладача щодо ступені оволодіння навчальним матеріалом, стимулює мотивацію та допомагає здобувачам освіти у ВВНЗ критично оцінювати свої помилки, звернути увагу на свої сильні та слабкі сторони. Формування критичного творчого мислення, здатність приймати рішення самостійно, прагнення до самоосвіти та самовдосконалення, розвиток самостійності як риси особистості потребує впровадження в навчальний процес ВВНЗ різних форм організації та контролю самостійної роботи майбутніх фахівців [9].

6. Використання інформаційних технологій як засобу створення інформаційного середовища у підготовці майбутніх фахівців сектору безпеки. На основі аналізу застосування інформаційних технологій у навчальний процес іншомовної підготовки у ВВНЗ, можна сказати, що однією з ознак інформаційного середовища, що забезпечує формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки є використання мережевих технологій, серед яких пріоритетними є технології і сервіси Інтернет, оскільки вони стали доступними інформаційними провідниками, а й засобом обміну думками. Не менш важливим елементом інформаційного середовища є портали, ресурси яких доступні у внутрішній мережі будь-якого вищого військового навчального закладу. Складовими єдиним ресурсним інформаційно-технічним центром у ВВНЗ є: електронна бібліотека (періодика, книги, аудіо-/відеоматеріали, демо-тести, програми), електронний банк вправ та комп'ютеризованих тестових завдань для перевірки різних видів мовленнєвої діяльності з іноземних мов, що дозволяє систематично здійснювати контроль і оцінку навчальних досягнень майбутніх фахівців. Зазначимо, що використання інформаційних технологій та Internet у процесі навчання іноземної мови забезпечує необхідні умови для активізації пізнавальної діяльності та розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця. Викладач вже не є єдиним джерелом інформації для здобувачів освіти у ВВНЗ. Тому інформаційні технології доцільно використовувати для розвитку інформаційно-аналітичних умінь, пов'язаних із пошуком, відбором, класифікацією та систематизацією отриманої інформації та умінь представлення результатів роботи з інформацією у вигляді схем, таблиць, мультимедійних презентацій тощо.

Таким чином, під педагогічними умовами формування інформаційно-аналітичної компетентності у майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі навчання іноземної мови ми розуміємо сукупність можливостей освітньо-інформаційного середовища ВВНЗ, необхідні і достатні обставини, за яких відбувається цілісний ефективний навчально-виховний процес.

Висновки. Отже, у сучасних мовах формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки в процесі іншомовної підготовки є використання вищезазначених педагогічних умов, що сприяє інтенсифікації навчального процесу становленню різнобічної особистості майбутнього фахівця. Перспектива подальшого дослідження полягає у визначенні інноваційних форм, методів навчання та розробці і впровадженню технологій формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутнього фахівця і визначити, якою мірою навчання іноземної мови може сприяти формуванню зазначеної компетентності.

Список використаної літератури

1. Гайдамак Е.С. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего магистра физико-математического образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Гайдамак Елена Сергеевна; Омский гос.пед. ун-т. – Омск, 2006. – 214 с.
2. Лобач Н. Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх лікарів у освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу/ Н.Лобач // Наукові записки/ Ред.кол.: В.В.Радул, С.П.Величко та ін. – Випуск 141. Частина I. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2015. – С.124-128. (Серія: Педагогічні науки).
3. Назначило Е.В. Развитие информационно-аналитической компетентности преподавателя в процессе непрерывного педагогического образования: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Назначило Елена Валерьевна; Магнитогорский гос. ун-т. – Магнитогорск, 2003. – 193 с.
4. Омельченко В.И. Развитие информационно-аналитической компетентности будущего офицера-инженера в условиях смешанного обучения информатике: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Омельченко Валерия Игоревна; Челябинский гос. пед. ун-т. – Челябинск, 2011. – 26 с.
5. Петренко Л.М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: монографія / Л.М.Петренко. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. – С.53.
6. Ягупов В.В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів: поняття, зміст і структура / В. В. Ягупов // Науковий вісник ІТТО НАПН України. – 2012. – № 3. – С. 75–81.
7. Карпенко Є.М. Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичних умінь майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Карпенко Євгенія Миколаївна. – Житомир, 2014. – С. 11.
8. Reid, J.M. The Learning Style Preferences of ESL Students / J.M.Reid. [Електронний ресурс]. – URL: <http://old.fltrp.com/download/06071807.pdf>. – Заголовок з екрану.
9. Карасьова Л.А. Окремі питання організації самостійної роботи курсантів вищих військових навчальних закладів / Л.А.Карасьова //Вища освіта України – Додаток 4, том III(21) , – 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» – С.228-233

Стаття надійшла до редакції 24.04.2017 р.
Рецензент: канд. філ. наук, доц.Цвяк Л.В.

Карасёва Лариса

доцент кафедри романо-германських мов
Национальная академия Службы безопасности Украины, г.Киев, Украина

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СЕКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье проведен анализ литературы отечественных и зарубежных исследователей относительно содержания понятия «информационно-аналитическая компетентность»; раскрыто содержание педагогических условий эффективности формирования информационно-аналитической компетентности будущих сотрудников сектора безопасности в процессе изучения иностранного языка в высшем военном учебном заведении. В современных условиях формирование информационно-аналитической компетентности будущих специалистов сектора безопасности в процессе иноязычной подготовки имеет место в условиях использования упомянутых педагогических условий, способствующих интенсификации учебного процесса, становлению разносторонней личности будущего специалиста.

Ключевые слова: педагогические условия, информационно-аналитическая компетентность, личностно-ориентированные технологии, сенсорная репрезентативная система, иноязычная подготовка.

Karasyova Larysa

Associate Professor
Department of Romano-Germanic Languages
National academy of the Security Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

PEDAGOGICAL TERMS OF FORMATION OF INFORMATION AND ANALYTICAL COMPETENCE OF FUTURE NATIONAL SECURITY SPECIALISTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING

This article examines problems of information-analytical competence of future specialists in the field of national security. The author of the article has carried out the analysis of literature of home and foreign researchers and defined pedagogical terms of building information-analytical competence of future specialists in the field of national security in the process of foreign language training.

Implementation of information-analytical competence building model may be successful in the case of applying the following pedagogical conditions: – providing positive motivation of future specialists to learn more; – introducing learner-centered pedagogical technologies, new means of teaching methods in building information-analytical competence of professionals in the field of national security (e.g. project work); implementing of pedagogical innovative technologies aimed at developing critical thinking; – considering individual psychological characteristics of future specialists in the process of foreign language training: knowledge of what constitutes perceptual learning style preferences of future specialists (visual, auditory, kinesthetic) might help the tutor select a training strategy; – organizing of self-study work of future specialists by means of information and communication technologies that contribute to the development of their creative abilities; – using of information technology as a means of creating an information environment that is important for information-analytical competence-based learning process of higher military educational institutions.

Key words: pedagogical terms, information-analytical competence, foreign language training, perceptual learning style preferences of a person, learner-centered pedagogical technology.